

12 artikelen over

Jezus

ARJAN PLAISIER
EDWARD VAN 'T SLOT
HERBERT WEVERS E.A.

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Deze uitgave verschijnt in samenwerking met
de stichting Schrift en Belijden.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Marleen Verhulst
Binnenwerk: ZetProducties, Haarlem

ISBN 978 90 239 2675 7

NUR 707

© 2013 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Bij de productie van dit boek is gebruik-
gemaakt van papier dat het keurmerk Forest
Stewardship Council (FSC) draagt. Bij dit
papier is het zeker dat de productie niet tot
bosvernietiging heeft geleid. Ook is het
papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

HOOFDSTUK 1

Waarom noemen we Jezus de Christus?

Een minibelijdenis

Wanneer er gesproken wordt over Jezus Christus wordt soms gedacht dat Jezus de voornaam is en Christus de achternaam. Jezus heeft echter, net als zijn tijdgenoten, geen achternaam gehad. Wel werd Hij Jezus van Nazaret genoemd en zoon van Jozef en Maria. 'Jezus Christus' is een belijdenis. In de kortst mogelijke vorm die de taal toelaat, wordt ermee gezegd: Jezus is de Messias, of op zijn Grieks: Jezus is de Christus. In het Nieuwe Testament lezen we dat Petrus de eerste is geweest die Jezus zo heeft genoemd. Het wordt zo verteld dat blijkt dat het ook een echte belijdenis is geweest. Anderen mogen menen dat Jezus een van de profeten is, of Elia, maar Petrus neemt het hoge woord 'Messias' in de mond.

Het volk Israël

Christus komt van Messias, 'gezalfde'. En Messias heeft te maken met het volk Israël. Jezus is niet 'los verkrijgbaar'. Hij komt op uit het volk Israël. Israël heeft een gezalfde koning verwacht die verlossing zal brengen. Zeker in de tijd van Jezus is daarbij gedacht aan een politieke verlossing: de Messias zal als koning Israël bevrijden van zijn vijanden en Israël tot heerschappij brengen. Daar is Jezus niet in meegegaan. Jezus is geen nationalistische bevrijder geworden. Hij is gekomen om heil te brengen aan Israël en de wereld.

Door Jezus wordt waar, wat God heeft bedoeld met het volk Israël: een zegen te zijn voor alle volkeren. De ware ko-

ning van Israël brengt de zegen voor Israël en de volkeren. Het is de zegen van Gods rijk, waarin het onheil wordt weggenomen, de tranen afgewist, de vrede zal bloeien en de wolf bij het lam zal liggen. Door de Messias zal God zelf bij de mensen wonen en zullen de mensen bij God wonen. De verlossing door de Messias zal niet een verlossing zijn van de ziel alleen, maar ook van het lichaam. Het zal een verlossing zijn niet van een los individu, maar van een gemeenschap. Een verlossing niet alleen van de mens, maar ook van de aarde. Je kunt met Jezus niet alle kanten op. Dat is het profiel van de Messias, zoals Jezus het zelf heeft verstaan. Hij vervult de beloften van de God van Israël. Daarom kun je Hem niet goed begrijpen als je het boek van de beloften, het Oude Testament, niet leest.

Eerst verwachting, dan vervulling

Israël is het volk dat door de woestijn zwerft, dat door de lange eeuwen van lege luchten en grijze einders gaat, het volk dat de eindeloze jaren van ballingschap kent. Maar Israël is ook het volk van de hoop. Die is tegen de verdrukking in gegroeid en levend gehouden door de profeten. Een hoop die uiteindelijk uitziet naar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Wie niet weet van gemis en dood zit niet te wachten op Jezus, de Messias. Maar ook: wie niet hoopt, zal Jezus als een overbodigheid zien.

Jezus is het antwoord. Maar wat betekent dit antwoord als er niet eerst een vraag wakker is geroepen? Wat heeft een Messias te zoeken onder hen die tevreden zijn en niets zoeken? Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; zij zullen verzadigd worden. Jezus verzadigt wie hongert, vergeeft wie zondaar is geworden, wekt op wie

dood is en heelt wie gebroken is. Zonder gemis geen ontvangst. Zonder vraag geen antwoord. Zonder hoop geen vervulling. Ook daarom wordt Jezus de Christus genoemd.

Jezus is de Christus

Jezus is de Christus. Er is een verwachting en er is vervulling, een vraag en een antwoord. Maar hoe vreemd is het antwoord. De Messias zag er zo anders uit dan mede op grond van het Oude Testament te verwachten viel. Om die reden was Jezus zelf gereserveerd over de titel Messias. Hij raadde zijn volgelingen voor zijn dood aan die maar niet te gebruiken. Daar zouden maar verkeerde associaties aan verbonden zijn, van een koning op een troon die met een zwaard zwaait.

Zeker, Jezus deed wonderen en reed als koning Jeruzalem in. Maar diezelfde Jezus kwam uit Nazaret, ging om met *outcasts*, reed op een ezel en stierf aan een kruis. Toen Hij aan het kruis hing, spotten de omstanders en zeiden: 'Als Hij de koning van Israël is, laat Hij dan van het kruis komen en zichzelf redden.' Zo was Jezus de Messias. Omdat Hij niet beantwoordde aan de standaard, haakten velen af. De meerderheid van Israël heeft Hem niet aanvaard. Toch is Jezus wel de Messias, de Christus. Dat is aan het licht gekomen door de opstanding. De Messias is de lijdende knecht van de Heer, 'het lam van God dat de zonden van de wereld wegdraagt'. De getuigen van God nodigen uit om in deze Jezus te geloven.

Christenen

Jezus hoeft niet te vuur en te zwaard verdedigd te worden zoals je dat bij een koning zou doen. Hij vroeg zijn leerlin-

gen om hun kruis op zich te nemen en Hem te volgen. De volgelingen van Jezus worden christen genoemd, afgeleid van Christus. Christenen zijn we wanneer we van Jezus houden omdat Hij uit liefde bereid was zich op te offeren tot op het kruis. We zijn het wanneer we proberen met vallen en opstaan de weg te gaan van Jezus, de weg van liefde en opoffering. Dat doen we in het geloof dat deze nederige Messias de ware is, en dat aan Hem de toekomst is.

Exclusief

Hoewel er in sommige Joodse kringen ook wel over twee Messiasen werd gesproken, is er volgens de gangbare Joodse voorstelling slechts één Messias te verwachten, een koning die heil zal brengen voor het volk Israël. Zoals er maar één Heer (Kurios) is, en ook dat is Jezus. En zoals er maar één Zoon des Mensen is en één Zoon van God. Die 'titels' hebben allemaal een eigen inhoud, maar het verbindende is dat er maar één van kan zijn.

Daarmee zijn dan wel de poppen aan het dansen. Juist hierom is Jezus zo controversieel. Van Hem is er maar één. Noem je Jezus een profeet of een revolutionair of een voorbeeld, dan is er niet zo veel aan de hand. Daar zijn er meer van, en waarom zou Jezus dat ook niet zijn? Misschien kan Hij dan zelfs nog een *primus inter pares* zijn, de hoogste profeet of het beste voorbeeld, maar Hij staat nog steeds in een rijtje. Met Messias en met de andere titels die voor Jezus zijn gebruikt, springt Jezus uit de band van een 'soort' en wordt Hij uniek. Daarom stormt het zo rond Jezus.

Hij doet iets wat niemand anders doet of kan doen. Iets wat bovendien van wezenlijk belang is. Als de Messias niet zou komen, zou Israël niet verlost worden. Iets vergelijk-

baars geldt voor de andere titels. Die duiden ook op iemand die er moet zijn, wil er van het leven wat terecht komen. Jezus heeft niets van een luxefiguur. Als Jezus er niet zou zijn, zou er geen verlossing zijn en valt het leven in duigen. Een profeet meer of minder is niet van levensbelang. Wel of geen Jezus is dat wel. Dat is althans het geloof van christenen. Vandaar dat het rond Jezus zo stormt. Die storm moet maar niet gaan liggen. Een beetje minder verlosser? Een beetje minder Messias? Dan is het eerlijker om Hem helemaal niet zo te noemen. Petrus heeft anders gekozen en tot op de dag van vandaag vallen velen hem bij.

Gespreksvragen

1. 'Jezus is niet "los verkrijgbaar", alleen tegen de achtergrond van het Oude Testament is Hij verstaanbaar.' Wat zegt deze stelling u?
2. 'Wel of geen Jezus is van levensbelang.' Bent u het daarmee eens? Waarom wel of niet?

HOOFDSTUK 2

Is Jezus Gods Zoon?

De Apostolische Geloofsbelijdenis, die spreekt over Jezus als Gods 'enige Zoon', gaat ervan uit dat Jezus van goddelijke afkomst is.

Maar of Jezus als Zoon van God Gods Zoon is, is voor de ene gelovige vandaag een zekerheid en voor de andere maar de vraag. Voor de ene is Jezus letterlijk Gods Zoon, voortgekomen uit de maagd Maria, voor de ander geestelijk Gods zoon als kind van Jozef en Maria. Voor de laatste is het ondenkbaar dat Jezus biologisch Gods zoon is. Hij gelooft dat Jozef en Maria Jezus' biologische ouders zijn en dat Hij door God op een unieke wijze geïnspireerd en aangenomen is als zijn Zoon.

De vraag of Jezus God en/of mens is, is niet nieuw. Zij bestaat al vanaf Jezus' leven. Wie heeft er gelijk?

Botsende visies in de vierde eeuw

In de vierde eeuw werden door de totstandkoming van de Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel in het jaar 381 cruciale beslissingen genomen over hoe we Jezus als Zoon van God moeten verstaan.

De aanleiding was een conflict in 318 tussen bisschop Alexander en de priester Arius, die niet langer over Jezus als Zoon van God, als een tweede God, wilde spreken. Arius ontmoette in zijn omgeving, het huidige Egypte, regelmatig mensen die in meerdere goden geloofden. Hij had uit het oudtestamentische boek Deuteronomium (6:4) geleerd dat God de enige God is. Daarom bestreed hij dat veel-

godendom. Zo stelde hij: als er maar één God is, dan is Jezus of God zelf, of Hij is niet God, maar een schepsel. Hij vond dat er geen tussenweg was. Daarom leerde hij dat Jezus als de zoon van God alleen mens en dus schepsel was en niet de eigenschappen van de eeuwigheid en onveranderlijkheid van God had. Hij zag Hem wel als het hoogste en volmaakte schepsel dat als leraar en voorbeeld en zo als Woord van God op aarde is verschenen. Hij heeft voor zijn voorbeeldige leven zelfs de hoogste eer ontvangen doordat God Hem heeft opgewekt.

Zijn bisschop Alexander vond dat hij zo geen recht deed aan Jezus. Want als Jezus een schepsel is, kan Hij volgens hem nooit de werkelijke openbaring en verlossing van God zijn. Alexander baseerde zich daarbij op het begin van het Johannesevangelie. Daar wordt over Jezus gesproken als het Woord dat mens is geworden. En dat Woord was bij God en was God (Joh. 1:1). Voor de bisschop was Hij daarom als Zoon volstrekt één met God en kon Hij zo door zijn menswording ons verlossen.

Een beslissing

Keizer Constantijn, door wie het christelijk geloof staatsgodsdienst was geworden, bemoeide zich met het conflict. Hij wilde een eensgezinde kerk en belegde in 325 in Nicea in Klein-Azië een eerste concilie.

Daar werd men het erover eens dat God en Jezus 'van hetzelfde wezen' zijn. Arius en de zijnen werden veroordeeld, maar keizer Constantijn legde de uitkomst als een compromis uit om de eenheid te bewaren. Hij sprak daarom in vage termen over de Zoon die met God de Vader verwant is, omdat ze 'in wezen één' zijn.

Maar de discussie kwam niet tot rust. Er kwam een tweede concilie in Constantinopel in 381. Daar bepleitte Athanasius, de opvolger van Alexander als bisschop, om strikt vast te houden aan de uitkomst van Nicea.

Dit heeft er in 381 toe geleid dat men Jezus net zoals in de Apostolische Geloofsbelijdenis 'de enige Zoon van God' is gaan noemen. Men voegde eraan toe dat Hij is 'geboren uit de Vader voor alle tijden, God uit God, Licht uit Licht, waarachtig God uit waarachtig God, geboren, niet geschapen, één van wezen met de Vader, en door wie alles is geworden'. De nadruk op de 'enige Zoon van God' en op 'niet geschapen' maakt duidelijk dat de Zoon meer is dan een schepsel en dat Hij van Gods kant komt. Het bestrijdt de visie van Arius, die een wezensgelijkheid tussen God en Jezus ontkende.

Jezus als Zoon van God in het Nieuwe Testament

Nu ligt de vraag voor de hand of de uitkomsten van deze concilies uit de vroege kerk, die het belijden van de belangrijkste reformatorische kerken, de orthodoxe kerken en de Rooms-Katholieke Kerk tot op heden bepalen, aansluiten bij het spreken over Jezus als Zoon van God in het Nieuwe Testament.

Over Jezus als enige Zoon van God wordt in het eerste hoofdstuk van het Johannesevangelie gesproken: 'Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond, vol van goedheid en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader' (vs. 14). Letterlijk vertaald staat er in het laatste gedeelte: 'de heerlijkheid als van de eniggeborene van de Vader'. Jezus wordt dus als uit God geboren gezien. Het woord 'heerlijkheid' staat in de Bijbel voor de aanwezigheid van God. In Jezus wordt God

zichtbaar. Daarom wordt in vers 18 gesproken over 'de enige Zoon, die zelf God is'. Letterlijk vertaald heet Jezus hier de eniggeboren God.

Er wordt wel gezegd dat deze benaming van Jezus een late ontwikkeling is in het Nieuwe Testament, maar dat is niet juist. Ongeveer veertig jaar eerder zei Paulus al in zijn brief aan de Galaten: 'Maar toen de tijd gekomen was zond God zijn Zoon, geboren uit een vrouw (...) om ons vrij te kopen van de wet opdat wij zijn kinderen zouden worden' (Gal. 4:4-5). De combinatie van zending, geboorte en vrijkopen wijst erop dat Jezus meer is dan alleen mens die voor ons gekomen is.

Dat God zijn Zoon zond om ons vrij te kopen heeft een parallel in Johannes 3:17, waar staat dat God zijn Zoon zond (in vers 16: 'de Zoon, de eniggeborene') om de wereld door Hem te redden.

Deze nadruk op Jezus als Gods Zoon, als de verlosser die gezonden wordt, die we dwars door het Nieuwe Testament heen vinden, is geen latere theologische ontwikkeling van een lage naar een hoge christologie. In de Wijsheid van Salomo, het Joods-hellenistische geschrift dat door vroege christenen in de tijd van het Nieuwe Testament het meest werd geciteerd en dat ontstond in de eerste eeuw voor het begin van onze jaartelling, is sprake van een gepersonificeerde Wijsheid. Deze is de zuivere straling van de luister (heerlijkheid) van de Almachtige (7:25-26), die naast God troont (9:4) en die gezonden wordt om ons te redden (9:17-18). Een identificatie tussen Jezus en deze Wijsheid lag voor de hand.

Maar daarmee is ook een verschil aangeduid tussen God en Jezus. Er is goddelijke verwantschap, maar ook onder-

scheid. Jezus is de Zoon, het Woord of de Wijsheid, en in die zin goddelijk, maar niet God zelf.

Zo is het ook in de zogenoemde Filippenzenhymne (2:6-11), misschien wel de oudste geloofsbelijdenis in het Nieuwe Testament. Daar wordt gesproken over Jezus die de gestalte van God had, maar aan die gelijkheid niet vasthield. Hij deed er afstand van en werd aan ons mensen gelijk. Zo is Hij gehoorzaam geweest tot in de dood. Deze Jezus heeft God opgewekt en voor deze Jezus moet elke knie zich buigen. Dat gebeurt elders alleen voor God (Jes. 45:23). Zo lijkt Hij toch weer Godgelijk te worden. Maar er volgt als slot dat Jezus Christus Heer is 'tot eer van God de Vader'. Jezus is met God verbonden op een wijze die lijkt op identificatie, maar Hij is God zelf niet.

Ten slotte

Net zoals in de belangrijkste geloofsbelijdenissen in de vroege kerk hebben de eerste christenen de exclusieve band tussen God en Jezus zo zorgvuldig mogelijk willen benoemen, maar deze blijft een geheimenis waarvoor woorden eigenlijk te kort schieten.

Gespreksvragen

1. Voelt u zich meer thuis bij Alexander of bij Arius?
2. Lees met elkaar Johannes 1:1-18 en vertel elkaar waardoor u getroffen wordt.